

ISSN 2307-8049 (PRINT)
ISSN 2663-2799 (ONLINE)
DOI 10.32999/KSU2307-8049

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
м. Івано-Франківськ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ЮРИДИЧНІ НАУКИ
Випуск 2

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Стратонов Василь Миколайович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет, Україна

Члени редакційної колегії:

Гавловська Аліна Олександрівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, завідувачка кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет, Україна

Леоненко Максим Іванович, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права, Національний університет «Запорізька політехніка», Україна

Леоненко Тетяна Євгенівна, доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права, Національний університет «Запорізька політехніка», Україна

Манько Денис Григорович, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін, Міжнародний гуманітарний університет, Україна

Слінько Дмитро Сергійович, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінально-правових дисциплін, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна

Слінько Тетяна Миколаївна, кандидат юридичних наук, професор, завідувачка кафедри конституційного права України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Сотула Олександр Сергійович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет, Україна

Спіцина Ганна Олександрівна, докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри права гуманітарно-правового факультету, Національний аерокосмічний університет імені М.С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», Україна

Шепітько Михайло Валерійович, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри кримінального права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Юрчишин Василь Миколайович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінальної та міжнародної юстиції, Чернівецький юридичний інститут Національного університету «Одеська юридична академія», Україна

Хуан Карлос Риофрйо Мартинез-Виллалба, доктор юридичних наук, професор, декан факультету права, Universidad de Los Hemisferios, Еквадор

Збірник наукових праць включено до наукометричної бази даних Index Copernicus (Республіка Польща)

**Затверджено відповідно до рішення вченої ради
Херсонського державного університету
(протокол від 29.06.2023 р. № 14)**

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 19746-9546Р
від 15.03.2013 р. видане Державною реєстраційною службою України

Електронна сторінка видання – <http://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Кметик-Подубінська Х.І. ТИПИ КОМУНІКАТИВНИХ ПРАКТИК
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....5

СЕКЦІЯ 2

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Басиста І.В., Дроздов О.М., Стратонов В.М. ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ
ОБСТАВИНАМИ ТА ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ:
ОСОБЛИВОСТІ, ПЕРЕБІГ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК.....10

Богданюк І.В. ЩОДО ПРЕДМЕТУ СУДОВОЇ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ.....19

СЕКЦІЯ 3

РЕЦЕНЗІЇ

Сіроха Д.І. РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ
НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ».....25

CONTENTS

SECTION 1

CONSTITUTIONAL LAW; MUNICIPAL LAW

Kmetyk-Podubinska Kh.I. TYPES OF COMMUNICATIVE PRACTICES OF THE INFORMATION SOCIETY.....	5
---	---

SECTION 2

CRIMINAL PROCESS AND FORENSIC SCIENCE; FORENSIC EXAMINATION

Basysta I.V., Drozdov O.M., Stratonov V.M. PROCEEDINGS UNDER NEWLY DISCOVERED CIRCUMSTANCES AND PROCEEDINGS UNDER EXCEPTIONAL CIRCUMSTANCES: CHARACTERISTICS, COURSE AND INTERRELATION.....	10
--	----

Bohdaniuk I.V. REGARDING THE SUBJECT OF FORENSIC ENGINEERING AND TECHNICAL EXPERTISE IN UKRAINE.....	19
---	----

SECTION 3

REVIEWS

Sirokha D.I. REVIEW OF THE MONOGRAPH «ENSURING SECURITY IN THE FIELD OF NON-BANKING FINANCIAL INSTITUTIONS IN UKRAINE: ADMINISTRATIVE AND LEGAL PRINCIPLES».....	25
---	----

СЕКЦІЯ 1 КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-2-1>

ТИПИ КОМУНІКАТИВНИХ ПРАКТИК ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Кметик-Подубінська Христина Ігорівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права
Львівського національного університету імені Івана Франка
khrystyna.kmetyk@lnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-6572-7134

Стаття присвячена дослідженню типів комунікативних практик та їх характерних рис, завдяки яким забезпечується реалізація комунікації інформаційного суспільства.

Мета. Автором акцентовано на помилковості розуміння комунікації лише в її вербальному прояві та існуванні інших видів взаємних зв'язків. Тому метою дослідження визначено з'ясування різних типів комунікативних практик та їх характерних рис.

Методи. Оптимальною методологічною основою для дослідження є комплекс філософсько-світоглядних підходів до вивчення типів комунікативних практик та їх характеристик, загальнонаукових та спеціально юридичних методів. Використано методи аналізу, синтезу, дедукції, індукції, структурно-функціональний, термінологічний, герменевтико-правовий та порівняльно-правовий методи.

Результати. У статті проаналізовано проблему типологізації комунікативних практик на основі аналізу позицій дослідників. З'ясовано типи комунікації за різними критеріями – залежно від мети, репрезентації різних аспектів комунікативного процесу, кількісного і суб'єктного складу, рівня залученості особи, способу взаємодії, кожен з яких може бути застосований за певних умов. Акцентовано на питанні залежності сучасного суспільства від віртуальних способів спілкування за допомогою різних комунікативних платформ. З'ясовано різні типи і форми сучасної комунікації в Інтернет-середовищі – від традиційних текстових обмінів до більш динамічних і персоналізованих чатів, в тому числі соціальних мереж.

Висновки. Автором зроблено висновок про важливість комунікації як невід'ємної складової сучасного інформаційного суспільства. Реалізуючись за допомогою комунікативних практик, комунікація визнана важливим процесом передачі інформації між різними суб'єктами суспільних відносин і розкривається у різних її типах. Відзначено, що сучасні комунікативні платформи суттєво полегшили процеси комунікації, дозволивши перебування в постійному зв'язку без фізичної присутності. Тому їх подальша еволюція неминуча, а отже наступним важливим кроком є розробка ефективних правових механізмів їх застосування.

Ключові слова: інформаційне суспільство, обмін інформацією, комунікація, комунікативні практики, комунікативні платформи, форми комунікації, рівень комунікації.

TYPES OF COMMUNICATIVE PRACTICES OF THE INFORMATION SOCIETY

Kmetyk-Podubinska Khrystyna Ihorivna,
Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Intellectual Property,
Information and Corporate Law
Ivan Franko National University of Lviv
khrystyna.kmetyk@lnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-6572-7134

The article is devoted to the study of the types of communicative practices and their characteristic features, thanks to which the implementation of communication in the information society is ensured.

The Purpose. The author emphasizes the fallacy of understanding communication only in its verbal manifestation and the existence of other types of mutual connections. Therefore, the purpose of the research is to clarify different types of communicative practices and their characteristic features.

Research methods. The optimal methodological basis for research is a complex of philosophical

and worldview approaches to the study of types of communicative practices and their characteristics, general scientific and specifically legal methods. Methods of analysis, synthesis, deduction, induction, structural-functional, terminological, hermeneutic-legal and comparative-legal methods were used.

Research results. The article analyzes the problem of typology of communicative practices based on the analysis of researchers' positions. The types of communication are clarified according to various criteria – depending on the purpose, representations of various aspects of the communicative process, quantitative and subject composition, level of involvement of the person, method of interaction, each of which can be applied under certain conditions. Emphasis is placed on the issue of modern society's dependence on virtual ways of communication using various communication platforms. Different types and forms of modern communication in the Internet environment are clarified – from traditional text exchanges to more dynamic and personalized chats, including social networks.

Conclusions. The author concluded about the importance of communication as an integral component of the modern information society. Realized with the help of communicative practices, communication is recognized as an important process of information transfer between various subjects of social relations and is revealed in its various types. It was noted that modern communication platforms significantly facilitated communication processes, allowing to stay in constant contact without physical presence. Therefore, their further evolution is inevitable, and therefore the next important step is the development of effective legal mechanisms for their application.

Key words: information society, information exchange, communication, communicative practices, communicative platforms, forms of communication, level of communication.

Вступ. Протягом усього розвитку людства в суспільстві більшою чи меншою мірою постійно присутня комунікація. З точки зору побудови громадянського суспільства вона цілком обґрунтовано розглядається як одна з її фундаментальних категорій. Сучасна комунікація є невід'ємною частиною суспільного життя, яке без спілкування було б неможливим. Лише завдяки комунікації, на думку дослідників, ми розуміємо і сприймаємо речі. Тому основною метою комунікації є чітке донесення інформації один до одного (Kalamtime, 2021).

Доволі часто, коли йдеться про суть комунікації, поширеною є думка лише про її вербальний прояв, хоча це лише один із аспектів комунікації. На практиці комунікація включає інші види взаємних зв'язків. Тому про комунікативні практики сучасного інформаційного суспільства слід говорити в контексті різних їх типів. У зв'язку з цим метою статті є з'ясування типів комунікативних практик інформаційного суспільства та їх характерних рис.

Розділ 1. Типологізація сучасної комунікації. Комунікація у сучасному суспільстві, розглядаючись як різновид соціальної практики чи діяльності, є процесом передачі інформації між різними суб'єктами суспільних відносин і реалізовується за допомогою різних комунікативних практик (Пархоменко, 2021: 143–150). Поряд з тим ані вітчизняні, ані зарубіжні дослідники різних суспільних наук досі одноставно не визначилися з питанням їх типологізації.

Різні джерела, оперуючи категоріями методів способів чи видів комунікації, мають на увазі схожі поняття і виокремлюють вербальну, невербальну, письмову, візуальну комунікацію, а також слухання. Водночас поширеним у літературі є виокремлення двох видів комунікації – вербальне і невербальне спілкування. Вербальна комунікація (тип спілкування, який використовує мову) передбачає можливість говорити і писати, поділяється на усну та письмову. Невербальне спілкування використовує мову тіла, щоб передати повідомлення чи ідею іншим (Srusti, 2020). Кожна з них важлива і може бути застосована в різ-

них умовах або використовуватися разом.

У залежності від мети типи комунікації, які визначають її змістовий аспект, можна ґрадувати як комунікація з метою інформування, комунікація з метою обміну інформацією та комунікація з метою мовного впливу. У кожному з названих типів комунікації обов'язковими є дві складові – передача інформації та мовний вплив. Але, як зазначають науковці, ці елементи мають у названих типах різну значущість, а тому будуть помітно відрізнятися такі складники комунікації, як спосіб подачі інформації, стратегія і тактика мовленнєвої поведінки партнерів по спілкуванню (Пархоменко, 2021: 4–7).

На думку дослідників, можна виділити чотири типи комунікації, які, по суті, репрезентують аспекти комунікативного процесу, частково його фази: моделі трансмісії, моделі ритуалу, моделі привернення уваги і моделі рецепції. На основі цих типів комунікації та інших характеристик комунікативного процесу виділяють різні види комунікації за кількістю співрозмовників: внутрішня комунікація (розмова з самим собою), міжособистісна (розмова між двома людьми), комунікація в малих групах (3–5 осіб), публічна (20–30 і більше осіб), організаційна (100 і більше) та масова (1000 і більше). В загальному їх об'єднують в одновекторну і багатовекторну комунікації, які можуть відбуватися у монологічній та діалогічній формах (Косенко, 2013: 51–54).

Дещо схожою є типологізація комунікації за суб'єктним критерієм, запропонована дослідниками теорії організації. Зокрема, виокремлюють внутрішньоособову та міжособову комунікації, комунікацію в малій групі, суспільну комунікацію, внутрішню оперативну та зовнішню оперативну, а також особову комунікації (Марченко, 2015).

Внутрішньоособова комунікація, на думку науковців, – це комунікація всередині самого індивіда. У ній він одночасно виступає і стороною, яка посилає інформацію, і яка її отримує. Мозок діє як канал для обробки інформації, а зворотний зв'язок доповнює інформацію або відкидає її. Натомість міжособистісна

комунікація передбачає комунікацію з іншим суб'єктом і є найбільш поширеним типом комунікування. Тут суб'єкти також діють як такі, що посилають і приймають інформацію, а зворотнім зв'язком виступають відповіді кожного з них. Прикладом такої комунікації може бути інтерв'ю чи інша схожа модель спілкування, в тому числі в цифровому середовищі. Іншим виокремлюваним типом є комунікація в малій групі (команді), де кожен суб'єкт перебуває у взаємодії з іншими учасниками і має рівні шанси брати участь в процесі обміну інформацією. Така комунікація дієва з огляду на більшу структурованість каналів зв'язку, однак добре застосовна лише щодо тих суб'єктів, які схильні до діяльності в команді. Якщо ж група велика і є потреба залучення значної кількості суб'єктів, слід говорити про суспільну комунікацію. У ній виступаючий (джерело інформації) передає послання аудиторії (одержувачам інформації). Канали зв'язку в цьому типі ідентичні з каналами в міжособовій та командній комунікації, але тут можливе використання технічних засобів, зокрема засобів візуальної дії на аудиторію (діаграми, діапроектори тощо). Разом з тим комунікативний зв'язок тут є дещо формальним і нерегулярним, аудиторія зазвичай не інтерпретує джерело інформації, а лише висловлює своє ставлення до нього. Прикладом такого типу можуть бути збори, пресконференції тощо. У свою чергу, внутрішня та зовнішня оперативна комунікації в межах певних організацій є структурованими типами комунікації, які є частиною їх діяльності і пов'язані з досягненням їх мети. Це можуть бути зв'язки між структурними підрозділами організації або ж відносини з органами влади та громадськістю. В результаті випадкового обміну інформацією виникає також особова комунікація, яка є скоріше результатом постійного прагнення суб'єктів до взаємодії і носить здебільшого ситуативний характер (Марченко, 2015).

Розділ 2. Комунікативні практики у віртуальному просторі. Сучасна комунікація динамічно розвивається разом із розвитком технологій. Тому сьогодні суспільство в значній мірі залежить від віртуальних способів спілкування за допомогою різних комунікативних платформ.

Існування відмінностей звичайної комунікації від комунікації в мережі Інтернет пов'язана, насамперед, з самою специфікою віртуальної реальності. В літературі виокремлюють три характеристики віртуальної реальності: нематеріальність впливу (зображуване створює ефекти, характерні для речового), умовність параметрів (об'єкти штучні й змінювані), а також ефемерність (свобода входу/виходу забезпечує можливість переривання й відновлення існування). В цілому ж таким комунікативним практикам притаманні фрагментарність, знакозаміщення (смайлики), полістилістичність, симулятивність, декларативність, іміджевий чи технічний характер, орієнтація на трансідентичність (глобоіндивідуалізація) (Настояща, 2018: 118–126).

Дослідження показують, що в Інтернет-середовищі використовуються різні типи прак-

тик. Загалом комунікативні Інтернет-практики, які полягають в обміні інформацією між користувачами, реалізуються у двох типах: як спілкування (обмін різними повідомленнями) або обмін контентом (документами, аудіо або відеозаписами, фотографіями тощо). За сферою застосування вони можуть бути повсякденно-побутові, освітні, професійні, суспільно-політичні, економічні та розважальні (Малеєва, 2015: 134–135).

За рівнем залученості особи в процесі комунікації виокремлюють активні і реактивні практики. В ході активних комунікативних практик користувачі генерують нові смисли, продукують інформаційне наповнення, створюють та поширюють контент, висловлюють своє ставлення до інформації, реагують на повідомлення, інформацію, думку інших суб'єктів. За реактивних практик користувачі ситуативно реагують на повідомлення, інформацію, контент інших, висловлюючи своє ставлення; спостерігають за перебігом комунікації, але самі, як правило, не генерують нових (Краснякова, 2017: 211).

За способом взаємодії практики поділяють на конструктивні та деструктивні. Конструктивні (консолідаційні) практики генерують та поширюють інформацію з метою взаєморозуміння та конструктивної взаємодії з іншими комунікантами в онлайн-групах, Інтернет-спільнотах, поважають думку іншого. До таких практик віносять когнітивні діалоги, полілоги, спільне опрацювання документів, висловлювання пропозицій, міркувань, участь в обговоренні актуальних проблем суспільства, суб'єкт-суб'єктна взаємодія. Деструктивні (конфронтаційні) практики генерують та поширюють інформацію з метою розпалювання конфліктів, провокацій, формування образу (свій-чужий), маніпулювання, дезінформації. До них можна віднести агресивні діалоги, використання ненормативної лексики, образи, роздратованість, провокаційні вислови, які викликають конфлікти між комунікантами (Краснякова, 2017: 211).

У схожому сенсі дослідниками пропонується розглядати «агресивні» та «миролюбні» практики. На думку Н.А. Жукової, «агресивні» практики можуть навіювати агресивну поведінку, а їх «продукти» із захопленням засвоюють агресивне світовідношення. Натомість «миролюбні» практики є рекреаційними і емпатійними, вони несуть позитивну, життєстверджуючу інформацію. Такі практики, на думку науковців, здатні створювати різні психічні ефекти – від простого відволікання, розважання до переживання на рівні катарсису (Жукова, 2022: 15–22).

Окрім того, в літературі виокремлюється «пасивний рівень комунікації». За цих умов користувачі лише спостерігають за перебігом комунікації і не беруть участі в обговоренні. Такі суб'єкти користуються інформаційними продуктами інших, не висловлюючи свого ставлення; не генерують нових смислів та наповнення контенту Інтернету (Краснякова, 2017: 211).

Використання комунікативних платформ дозволяє виокремити різні форми сучасної комунікації, такі як живі чати, соціальні медіа,

програми обміну миттєвими повідомленнями, відеочати, голосові виклики, електронна пошта, текстові повідомлення, ведення блогів тощо.

Електронна пошта як найбільш традиційна форма використовується для різних цілей, в тому числі для поширення новин, донесення повідомлень масової інформації у формальній та неформальній комунікації. Короткі, чіткі текстові повідомлення в основному слугують для неформального спілкування, оскільки допомагають передавати невеликі фрагменти інформації від відправника до одержувача. Останній може надати відгук або відповіді на повідомлення на власний розсуд. Натомість ведення блогів передбачає публікації повідомлень, думок чи ідей у розмовному тоні для широких мас користувачів з можливим зворотнім зв'язком. Інформація, опублікована в блозі, може бути доступна кожному. Програми обміну миттєвими повідомленнями використовуються для швидких неформальних чатів і групових комунікацій. Живі чати дозволяють ставити питання та отримувати відповіді синхронно, в режимі реального часу. Однією з найбільш персоналізованих і поширених форм сучасного комунікації є голосовий дзвінок. Він миттєво дозволяє відправнику та одержувачу прислухатися один до одного. Вдосконаленою версією голосових викликів є відеочати. У них відправник і одержувач можуть чути і бачити один одного, розшифровувати мову тіла та емоції. Технічно можливо також брати участь у групових відеодзвінках. У цьому сенсі соціальні мережі як ще одна форма буквально змінили обличчя сучасної комунікації, знявши обмеження з можливістю вибору приватного чи публічного спілкування (Srusti, 2020).

Висновки. Комунікація є невід'ємною складовою частиною сучасного інформаційного суспільства, яке розуміє і сприймає світ через спілкування та постійну взаємодію. Реалізуючись за допомогою комунікативних практик, вона є важливим процесом передачі інформації між різними суб'єктами суспільних відносин і розкривається у різних її типах.

Типи комунікації, які визначають її змістовий аспект, можна градуювати за різними критеріями – залежно від мети, репрезентації різних аспектів комунікативного процесу, кількісного і суб'єктного складу, рівня залученості особи, способу взаємодії, кожен з яких може бути застосований за певних умов.

Сучасні комунікативні платформи суттєво полегшили процеси комунікації, дозволивши перебування в постійному зв'язку без фізичної присутності. Використання різних платформ дозволяє виокремити різні форми сучасної комунікації – від традиційних текстових обмінів до більш динамічних і персоналізованих чатів, в тому числі соціальних мереж, які докорінно змінили зміст комунікативних процесів.

Сучасні типи комунікативних практик зручні та ефективні, їх подальша еволюція неминуча, а отже, наступним важливим кроком є розробка ефективних правових механізмів їх застосування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Anannya Srusti. Modern Means of Communication. Full List. 2020. URL: <https://pscnotes.in/modern-means-of-communication-full-list/> (дата звернення: 20.05.2023).
2. Evolution of Communication from Ancient to Modern Times. Kalamtime. 2021. URL: <https://www.kalamtime.com/blog/evolution-of-communication/> (дата звернення: 20.05.2023).
3. Жукова Н.А. Комунікативні практики в період військового часу: досвід опрацювання проблеми. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. № 2. С. 15–22.
4. Косенко Ю.В. Основи теорії мовленнєвої комунікації: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2013. С. 51–54.
5. Краснякова А.О. Проблеми дослідження комунікативних практик в Інтернет-середовищі. Медіапсихологія і медіаосвіта. *Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей / НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології*. Київ: Міленіум, 2017. Вип. 39(42). 230 с.
6. Малєєва Н.С. Комунікативні інтернет-практики в сучасному суспільстві. *Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика*. Вип. 1. С. 128–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2015_1_17 (дата звернення: 20.05.2023).
7. Марченко О.М. Теорія організації: навч. посіб. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 359 с. URL: https://pidru4niki.com/81799/menedzhment/tipi_komunikatsiy (дата звернення: 20.05.2023).
8. Настояща К.В. Комунікативні практики соціальних мереж: фактори та вектори трансформації. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. Вип. 77. 2018. С. 118–126.
9. Пархоменко Н.М. Реалізація інформаційної функції держави щодо правового регулювання відносин у сфері комунікацій. *Публічне право*. № 3(43). 2021. С. 143–150.
10. Пархоменко Н.М. Сутнісні характеристики комунікативних практик в аспекті реалізації інформаційної функції держави. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021 № 53. С. 4–7.

REFERENCES:

1. Anannya Srusti. Modern Means of Communication. Full List. URL: <https://pscnotes.in/modern-means-of-communication-full-list/> (last accessed 20.05.2023)
2. Evolution of Communication from Ancient to Modern Times. URL: <https://www.kalamtime.com/blog/evolution-of-communication/> (last accessed 20.05.2023)
3. Zhukova N. A. Komunikatyvni praktyky v period viiskovoho chasu: dosvid opratsiuvannia problemy [Communicative practices during the wartime period: the experience of working out the problem]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*. № 2/2022. S. 15–22.
4. Kosenko Yu. V. Osnovy teorii movlennievoi komunikatsii [Basics of the theory of speech communication]. Navch. posib. / Yu. V. Kosenko. Sumy: Sumskiy derzhavnyi universytet, 2013. S. 51–54.
5. Krasniakova A. O. Problemy doslidzhennia komunikatyvnykh praktyk v Internet-seredovyshchi [Research problems of communicative practices in the Internet environment]. *Mediapsykholohiia i mediaosvita. Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii: zb. statei / NAPN Ukrainy, In-t sotsialnoi ta politychnoi psykholohii*. K. : Milenium, 2017. Vyp. 39 (42). 230 s.
6. Malieieva N. S. Komunikatyvni internet-praktyky v suchasnomu suspilstvi [Communicative Internet practices in modern society]. *Navchannia i vykhovannia obdarovanoi dytyny: teoriia ta praktyka*. Vyp. 1. 2015. S. 128–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2015_1_17 (last accessed 20.05.2023)
7. Marchenko, O. M. Teoriia orhanizatsii [Theory of organization]. Navch. posib. / O. M. Marchenko, L. M. Tomanevych, Lviv. derzh. un-t vnutrishnikh sprav. Lviv: Lviv. derzh. un-t vnutr. sprav, 2015. 359 s. URL: https://pidru4niki.com/81799/menedzhment/tipi_komunikatsiy (last accessed 20.05.2023)
8. Nastoiashcha K. V. Komunikatyvni praktyky sotsialnykh merezh: faktory ta vektory transformatsii [Communicative

practices of social networks: factors and vectors of transformation]. *Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky*. Vyp. 77. 2018. S. 118–126.

9. Parkhomenko N. M. Realizatsiia informatsiinoi funktsii derzhavy shchodo pravovoho rehuliuвання vidnosyn u sferi komunikatsii [Implementation of the informational function of the state regarding the legal regulation of relations in the field of communications]. *Publichne pravo*. № 3 (43). 2021. S. 143–150.

10. Parkhomenko N. M. Sutnisni kharakterystyky komunikatyvnykh praktyk v aspekti realizatsii informatsiinoi funktsii derzhavy [Essential characteristics of communicative practices in the aspect of implementation of the informational function of the state]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurytsprudentsiia*. 2021 № 53. S. 4–7.

Стаття надійшла до редакції 29.05.2023
The article was received 29 May 2023

СЕКЦІЯ 2
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК [341.24(477):341.231.14]:341.645.5:353.155
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-2-2>

**ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ
ТА ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ:
ОСОБЛИВОСТІ, ПЕРЕБІГ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК**

Басиста Ірина Володимирівна,
докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри кримінального процесу та криміналістики, адміністративного
права та адміністративного процесу
Львівського державного університету внутрішніх справ
basysta-i@ukr.net
orcid.org/0000-0001-9707-7386

Дроздов Олександр Михайлович,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
професор кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
o.m.droz dov@nlu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-1364-1272

Стратонов Василь Миколайович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри національного, міжнародного права
та правоохоронної діяльності
Херсонського державного університету
Stratonov@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-7548-0630

У цій публікації **поставлено за мету** переконати опонентів в тому, що у запропонованій на розгляд членам Науково-консультативної ради при Верховному Суді правовій ситуації її фактичний контент свідчить про відсутність визначених складових критерію для констатації, що міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, встановлено порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом. Для досягнення задекларованої мети та отримання належних результатів, **використано таку сукупність методів**: формально-логічний, аналізу та синтезу, вибірку, порівняльно-правовий, прогнозування. **Результатами такої діяльності є**: 1) з'ясовано, що чинним КПК України для апеляційної інстанції та Верховного Суду передбачено «процесуальні нагоди» та підстави для перегляду судових рішень в цілому, котрі ухвалені (постановлені) внаслідок розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, з точки зору їх законності та обґрунтованості, в межах апеляційної та, відповідно, касаційної скарги; 2) констатовано, що якщо цими «процесуальними нагодами» суд та учасники провадження скористалися, але наявні порушення залишилися не ліквідованими, то лише вичерпавши всі національні механізми оскарження, у кінцевому результаті виникає можливість для учасників звернутися до ЄСПЛ; 3) доведено, що якщо ж такого звернення не було або ж воно наявне, але у результаті його розгляду ЄСПЛ не констатовано порушення статті (ей) ЄКПЛ (у тому числі із причини, що за національним законодавством тривав розгляд за нововиявленими обставинами, тобто у цій частині доводів заяви до ЄСПЛ не було вичерпано національних механізмів оскарження), то відсутня виключна обставина, передбачена пунктом 2 частини 3 статті 459 КПК України, яка надає Великій Палаті Верховного Суду підставу для перегляду судових рішень і втручання у них. **Висновки**. Не вважаємо, що у запропонованому на розгляд членам НКР при Верховному Суді випадку для Великої Палати Верховного Суду наявна правова підстава втручатися

у судові рішення шляхом їх перегляду та реалізовувати провадження за пунктом 2 частини 3 статті 459 КПК України.

Ключові слова: порушення Україною міжнародних зобов'язань, апеляційна інстанція, Верховний Суд, перегляд судових рішень, ЄКПЛ.

PROCEEDINGS UNDER NEWLY DISCOVERED CIRCUMSTANCES AND PROCEEDINGS UNDER EXCEPTIONAL CIRCUMSTANCES: CHARACTERISTICS, COURSE AND INTERRELATION

Basysta Iryna Volodymyrivna,
Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Criminal Procedure
Lviv State University of Internal Affairs
basysta-i@ukr.net
orcid.org/0000-0001-9707-7386

Drozdov Oleksandr Mykhailovych,
Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Honored Lawyer of Ukraine,
Professor at the Department of Criminal Procedure
Yaroslav Mudryi National Law University
o.m.drozdov@nlu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-1364-1272

Stratonov Vasyl Mykolaiovych,
Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor
Professor at the Department of National,
International Law and Law Enforcement
Kherson State University
Stratonov@ksu.ks.ua
orcid.org/0000-0002-7548-0630

*This publication aims to convince opponents that in the legal situation proposed for consideration by the members of the Scientific Advisory Council at the Supreme Court, its actual content indicates the absence of certain components of the criterion for stating that an international judicial institution, whose jurisdiction is recognized by Ukraine, has established a violation by Ukraine of international obligations when deciding this case by the court. To achieve the declared goal and obtain proper results, **the following set of methods was used:** formal-logical, analysis and synthesis, sampling, comparative-legal, forecasting. **The results of such activities are:** 1) it is clarified that the current Code of Criminal Procedure of Ukraine for the appellate instance and the Supreme Court provides for “procedural opportunities” and grounds for reviewing court decisions as a whole, which were adopted (decided) as a result of considering an application for reviewing a court decision on newly discovered circumstances, from the point of view of their legality and validity, within the limits of appeal and, accordingly, cassation complaints; 2) it is stated that if the court and the participants in the proceedings took advantage of these “procedural opportunities,» but the existing violations remained not eliminated, then only having exhausted all the national mechanisms of appeal, in the end there is an opportunity for the participants to apply to the ECHR; 3) it is proved that if there was no such appeal or it is available, but as a result of its consideration by the ECHR, no violation of Article (e) ECHR (including due to the fact that the national legislation continued consideration under newly discovered circumstances, that is, in this part of the arguments of the application to the ECHR, national appeal mechanisms were not exhausted) there is no exceptional circumstance provided for by paragraph 2 of Part 3 of Article 459 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine, which provides the Grand Chamber of the Supreme Court with a basis for reviewing court decisions and interfering with them. **Conclusions:** We do not believe that in the case proposed for consideration by the members of the Scientific Advisory Council at the Supreme Court there is an exceptional circumstance provided for by paragraph 2 of Part 3 of Article 459 of the Criminal Code of Ukraine and which provides the Grand Chamber of the Supreme Court with the basis for reviewing court decisions and interfering with them.*

Key words: violation of international obligations by Ukraine, court of appeal, Supreme Court, review of court decisions, ECHR.

Вступ

У провадженні Великої Палати Верховного Суду знаходиться кримінальне провадження за заявою про перегляд судових рішень з підстави встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом (пункт 2 частини 3 статті 459 КПК України). У заяві про перегляд висловлено вимогу скасувати рішення судів першої та другої інстанцій і передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції. ЄСПЛ встановив порушення статті 3 Конвенції у зв'язку із не проведеним національними органами влади ефективного розслідування скарг захисника на жорстоке поводження працівників міліції та пункту 1 статті 6 Конвенції в частині тривалості кримінального провадження. Заявник також скаржився до ЄСПЛ за пунктом 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з тим, що національні суди несправедливо визнали його винним на підставі зізнавальних показань, отриманих у результаті жорстокого поводження. ЄСПЛ з цього приводу зазначив, що із огляду на той факт, що перегляд справи за нововиявленими обставинами, під час якого вирок заявника було скасовано, ще триває, ці скарги не виявляють жодного порушення прав і свобод, гарантованих Конвенцією або протоколами до неї. Тому ЄСПЛ відповідно до пункту 1, підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції відхилив частину заяви щодо несправедливого визнання засудженого винним на підставі його зізнавальних показань, отриманих у результаті жорстокого поводження, а також щодо несправедливості проміжної ухвали апеляційного суду від 25 січня 2021 року. На час розгляду скарг заявника в ЄСПЛ у національних судах тривало провадження за нововиявленими обставинами. Під час цього провадження у суді першої інстанції було вчинено наступне: задоволено заяву про перегляд судового рішення, скасовано вирок, виправдано заявника за одним із двох епізодів вбивства, ухвалено новий вирок, яким заявника визнано винуватим за другим епізодом вбивства. Однак суд апеляційної інстанції 25 січня 2021 року скасував цей вирок і призначив новий розгляд у суді першої інстанції, в результаті якого повідомлені засудженим обставини не були визнані нововиявленими, а тому в задоволенні заяви було відмовлено. Ухвалою Харківського апеляційного суду від 01 листопада 2021 року та постановою Верховного Суду від 3 листопада 2022 року це рішення суду залишено без змін (Звернення, 2023).

Суть дилеми полягає у тому, що ЄСПЛ не констатував, що судовий розгляд по суті кримінальної справи був несправедливим. Але відсутність такої констатації у рішенні пов'язана виключно з тим, що на час розгляду скарг у ЄСПЛ в Україні ще тривало провадження за нововиявленими обставинами. Наразі це провадження завершено постановленням 3 листопада 2022 року Верховним Судом рішення з негативним для заявника результатом – відмовою у задоволенні його заяви

і залишенням без змін судових рішень. Перед суддями Великої Палати на сьогодні постало завдання вирішити: чи можна вважати, що в даному випадку наявна виключна обставина, передбачена пунктом 2 частини 3 статті 459 КПК України, яка надає Великій Палаті Верховного Суду підставу для перегляду судових рішень і втручання у них? (Звернення, 2023).

Виходячи із такого стану справ, Суд звернувся до Науково-консультативної ради (Звернення, 2023), оскільки описана ситуація є неоднозначною та вимагає віднайдення правильного і єдиного шляху власного вирішення. Нами, як її учасниками, було підготовлено наукові висновки (Науковий висновок, 2023 № 1; Науковий висновок, 2023 № 2), аргументами із яких маємо намір поділитися із науковою спільнотою. Сподіваємося плідної наукової дискусії, практична значимість якої є неоціненною задля вироблення вірних орієнтирів у цій царині. Очевидним є те, що з огляду всього наведеного простежується, як актуальність задекларованої проблематики, так і її практична значимість.

Науково-дослідницьким завданням є спроба проаналізувати стан справ у цій царині, використовуючи наявну практику, як ЄСПЛ, так і першої та апеляційної інстанцій, Верховного Суду; як власні наукові підходи, так і досягнення колег; як чинні конституційні та процесуальні положення, так і підвести наукові роздуми до створення нових процесуальних моделей. У результаті сформульовано наукове переконання про те, що ми не вважаємо, що у запропонованому на розгляд членам НКР при Верховному Суді випадку наявна та виключна обставина, що передбачена пунктом 2 частини 3 статті 459 КПК України та котра надає Великій Палаті Верховного Суду підставу для перегляду судових рішень і втручання у них. Оскільки судячи з пунктів 24 та 25 українського перекладу рішення ЄСПЛ «Богомол проти України» від 10 листопада 2022 року, констатація про встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом наявна лише в частині «...порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з не проведеним національними органами влади ефективного розслідування скарг заявника на жорстоке поводження працівників міліції; порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку зі скаргами на тривалість кримінального провадження щодо заявника» (Рішення ЄСПЛ «Богомол проти України», 2022), і з цих, встановлених ЄСПЛ порушень, перегляд за пунктом 2 частини 3 статті 459 КПК України є очевидним (учасники судового провадження мають право подати заяву про такий перегляд). Решту ж скарг у заяві до ЄСПЛ визнано неприйнятними через не вичерпання національних механізмів оскарження, котрі ще були у стані своєї реалізації (тривав судовий перегляд справи за нововиявленими обставинами на момент прийняття ЄСПЛ власного рішення у справі «Богомол проти України»), тому вони й не можуть корелювати із пунктом 3 частини 3 статті 459 КПК України (Науковий висновок, 2023 № 1).

Юридична визначеність вимагає, щоб остаточні рішення судів були виконані, бо інакше системи, де це засадниче правило не діє, вступають у конфлікт із принципом “*res judicata*” (Доповідь: Венеція, 25–26.03.2011.; Науковий висновок, 2023 № 2).

При цьому, у публікації поставлено за мету переконати опонентів в тому, що у запропонованій на розгляд членом Науково-консультативної ради при Верховному Суді правовій ситуації її фактичний контент свідчить про відсутність визначених складових критерію для констатації, що міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, встановлено порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом (Науковий висновок, 2023 № 2).

Варто й вказати, що окремі складові задекларованої дилеми неодноразово перебивали у полі зору таких дослідників, як Аркуша Л.І., Бобечко Н.Р., Волошина В.К., Завтур В.А., Кочура О.О., Нор В.Т., Розумовський О.С., Смірнова І., Стоянов М.М., Торбас О.О. та інших.

Побіжно відзначимо, що у юридичній літературі, на шпальтах підручників цілком вірно підкреслювалося, що провадження за нововиявленими обставинами «має, так би мовити, резервне значення та застосовується, коли вичерпані або не можуть бути застосовані інші процесуальні засоби перевірки судових рішень» (Кримінальний процес, 2018: 476–479). Підстави та перебіг провадження за нововиявленими обставинами розглядалися у науковій літературі з різних позицій. Для прикладу, окремої актуальності набуло таке питання, як можливість оскаржувати у цьому екстраординарному перегляді ухвали слідчих суддів, щодо якого погляди науковців різняться. Така дилема виникає, серед іншого, і через «...відсутність альтернативних ефективних засобів юридичного захисту» (Аркуша, Торбас, Волошина, Завтур, Стоянов, 2023: 455) (мають місце ситуації, коли істотно змінилися обставини від того часу, «...коли особи зверталися із заявою про перегляд ухвали слідчого судді, постановленої за результатом розгляду скарги на бездіяльність прокурора» (Аркуша, Торбас, Волошина, Завтур, Стоянов, 2023: 455)). Адже, з погляду частини дослідників, провадження за нововиявленими або виключними обставинами має свої природні межі, порушення яких суперечило б інтересам забезпечення усталеності, стабільності судових рішень. У цьому сенсі ключем до розуміння правової природи судового провадження з перегляду судових рішень, а отже, й провадження за нововиявленими обставинами, є вимога неприпустимості повторного притягнення до відповідальності за одне й те саме діяння (*non bis in idem* (лат.)) (Науковий висновок КСУ, 2023). «На стадії досудового розслідування неможливо ідентифікувати нововиявлені обставини у тому значенні, яке закладено у їх нормативну модель, визначену частиною 1 статті 459 КПК України» (Аркуша, Торбас, Волошина, Завтур, Стоянов, 2023: 455). «Надання законодавцем права подавати заяви на перегляд ухвал слід-

чих суддів за нововиявленими обставинами не відповідатиме принципу верховенства права та основним засадам судочинства, визначеним Конституцією України» (Аркуша, Торбас, Волошина, Завтур, Стоянов, 2023: 456). А виходячи з інших аргументів, також сформоване переконання, що «...перегляд за нововиявленими обставинами ухвал слідчих суддів покликаний забезпечити ефективне поновлення в правах відповідних учасників кримінального провадження і відповідає принципів верховенства права та основним засадам судочинства, визначеним Конституцією України» (Науковий висновок КСУ, 2023). На даний період часу з цього приводу Верховним Судом сформована така правова позиція, що відсутня можливість перегляду за нововиявленими обставинами рішень слідчих суддів, ухвалених під час досудового розслідування, бо, серед іншого, вони не є такими процесуальними рішеннями, котрими закінчено розгляд справи («завершено розгляд кримінального провадження по суті в суді відповідної інстанції» (Постанова ОП ККС ВС, 2020)). Конституційний Суд України свій висновок за конституційною скаргою Г. Плескач, де, серед іншого, й ставиться питання щодо «...відповідності принципів верховенства права та основним засадам судочинства, визначеним Конституцією України можливість перегляду за нововиявленими обставинами ухвали слідчих суддів» (Науковий висновок КСУ, 2023) поки що не оприлюднював.

Така ситуація (у комплексі означених дилем) не сприяє однозначному підходу щодо врегулювання перегляду за нововиявленими та виключними обставинами, підтвердження чому є й розглядувана нами практична ситуація.

Пристаючи до розгляду вже означених питань, вбачається, що у перебігу належної розлогої аргументації авторських наукових суджень, варто зосередити увагу на обох провадженнях, котрі передбачені главою 34 КПК України та їх нюансах, а саме: 1) особливостях початкового етапу та перебігу провадження за нововиявленими обставинами; 2) підставності провадження за виключними обставинами.

Розділ 1. Особливості початкового етапу та перебігу провадження за нововиявленими обставинами

Отож, у власному науковому висновку від 26 травня 2021 року «Щодо застосування норм, передбачених частиною 2 статті 467 КПК України (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Іваненка Ігоря Володимировича у справі № 145/1444/18) серед іншого, зазначалося, що «...серед особливостей початкового етапу та перебігу провадження за нововиявленими обставинами варто виділити такі, як: 1) судді надано повноваження на перевірку не лише наявності, а й якісної характеристики тих підстав, якими оперує заявник, ставлячи перед судом питання про відкриття провадження за нововиявленими обставинами» (Науковий висновок, 2021; Басиста, Благута, Комісарчук, 2022: 354). Судячи із доданої до звернення судді

Великої Палати від 17 лютого 2023 року постанови Верховного Суду у справі № 1-8/10 (провадження № 51-1030км21) від 3 листопада 2022 року та виходячи із таких її формулювань, як «...факт перебування засудженого у день вбивства вдома протягом дня та наявність показань свідків, які це можуть підтвердити, не може вважатися нововиявленою обставиною в розумінні статті 462 КПК України, оскільки вона безпосередньо стосується самого засудженого, і йому на час розгляду справи було відомо, або могло бути відомо, де і коли він знаходився...» (котрі, очевидно процитовані із рішення суду першої інстанції, бо попередньо у цьому ж реченні мова йде про належну умотивованість ним свого рішення), формально така «якісна» характеристика підстави для перегляду начебто й наявна.

Також у висновку зазначалося, що «3) екстраординарність цієї процедури провадження, серед іншого, виявляється у її винятковості, яка пов'язана із недоступністю звичайного порядку перегляду (у апеляції чи/та касації) через прийняття остаточних судових рішень (Огляд судової практики, 2020; Постанова ВС, 2020)» (Науковий висновок, 2021; Басиста, Благута, Комісарчук, 2022: 354), а також те, що «4) суд звільняється від обов'язку дослідження доказів щодо обставин, що встановлені в судовому рішенні, яке переглядається за нововиявленими обставинами, якщо вони не оспоруються» (Науковий висновок, 2021; Басиста, Благута, Комісарчук, 2022: 354). Тут виникає логічне запитання, а чи було таке «оспорення» у розглядуваній нами на сьогодні ситуації? Через обмежений обсяг матеріалів, наданих нам, як членам НКР при Верховному Суді для підготовки наукового висновку, можна судити лише із них, що докази щодо обставин, що встановлені в судовому рішенні очевидно оспоровалися (хоча це лише авторське узагальнення, бо заява про перегляд за нововиявленими обставинами нам не направлялася, як і інші процесуальні документи, окрім зазначених у додатках до звернення). Воно (авторське узагальнення) слідує хоча б з такого із формулювань вже згаданої постанови Верховного Суду від 3 листопада 2022 року у справі № 1-8/10 (провадження № 51-1030км21), як «...щодо доводів захисника про незаконність, на його думку, відібрання явок з повинною ОСОБА_1 під час досудового слідства, то суд також обґрунтовано не визнав цю обставину нововиявленою, оскільки вона стосується процесуальних порушень чи недоліків слідства та не спростовує викладених у вирокі доказів винуватості останнього у вчиненні злочину, за який його засуджено» (Постанова ВС, 2022). З огляду наведеного маємо певні наукові роздуми. Зокрема, не дивлячись на те, що судом констатовано, що згадана обставина не відповідає «умовам нововиявленої», видається, що підстави для дослідження доказів щодо обставин, що встановлені в судовому рішенні, яке переглядалося за нововиявленими обставинами, були наявними. Вони мали б бути досліджені хоча б з огляду подальшого спростування

чи підтвердження допущених порушень конституційних та конвенційних прав, істотності кримінальних процесуальних порушень та їх впливу на прийняті попередні судові рішення (Науковий висновок, 2023 № 1).

На шпальтах юридичних оглядів, як вже відмічалось у раніших публікаціях (Басиста, 2021: 181), міститься й така позиція, що «...суд не розглядає обвинувачення по суті, а лише надає оцінку доводам учасників судового провадження щодо наявності у кримінальному провадженні обставин, що не були відомі суду на час судового розгляду при ухваленні судового рішення, а також щодо можливості впливу цих обставин на правильність судового рішення, яке належить переглянути. За змістом наведених норм процесуального закону, роль суду при перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами зводиться лише до встановлення наявності таких обставин, оцінки їх з точки зору істотності для даної конкретної справи, їх дослідження та прийняття відповідного рішення (справа № 51-517ск18 від 12.05.2020 р. Верховний Суд)» (Смірнова, 2020).

Очевидно, що після прийняття суддею рішення про «прийнятність заяви» він відкриває та здійснює судове провадження за нововиявленими обставинами і впродовж цього провадження, серед іншого, якщо докази щодо обставин, що встановлені в судовому рішенні оспоруються, досліджує їх, то логічне, що частиною першою статті 467 КПК України серед повноважень суду за наслідками кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами передбачено право суду «...скасувати вирок чи ухвалу і ухвалити новий вирок чи постановити ухвалу або залишити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами без задоволення» (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023).

Також логічне, що частиною другою статті 467 КПК України передбачено можливість оскарження «...судового рішення за наслідками кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами», а не лише заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, яка вже була визнана «прийнятною» для перегляду судового рішення судом нижчої інстанції (Науковий висновок, 2021; Басиста, Благута, Комісарчук, 2022: 355–358).

Варто також повторно підкреслити (Науковий висновок, 2021; Басиста, Благута, Комісарчук, 2022: 355–358), що предметом апеляційного (касаційного) перегляду є судові рішення в цілому, ухвалені (постановлені) внаслідок розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами з точки зору його законності та обґрунтованості в межах апеляційної (касаційної) скарги, а не лише заява про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, яка вже була визнана прийнятною для перегляду судового рішення судом нижчої інстанції (Науковий висновок, 2021; Басиста, Благута, Комісарчук, 2022: 355–358).

Другим абзацом частини першої статті 467 КПК України передбачено, що «...за результатами перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами Верховний Суд може також скасувати судові рішення (судові рішення) повністю або частково і передати справу на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції» (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023).

Отож на підставі всього викладеного можемо зробити висновок, що чинним КПК України для апеляційної інстанції та Верховного Суду передбачено «процесуальні нагоди» та підстави для перегляду судових рішень в цілому, котрі ухвалені (постановлені) внаслідок розгляду заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, з точки зору їх законності та обґрунтованості, в межах апеляційної та, відповідно, касаційної скарги і, логічне, «процесуальне втручання» у них.

Розділ 2. Підставність провадження за виключними обставинами

Принагідно зауважимо про виключність процедури перевірки судових рішень в порядку, передбаченому статтею 459 КПК, яка за своєю суттю є «компромiсним вирішенням конфлікту двох концептуальних підходів – необхідності виправлення допущеної судової помилки, що демонструє ефективність системи кримінальної юстиції, та забезпечення стабільності й непохитності судового рішення, що набрало законної сили, тобто додержання принципу правової визначеності» (Нор, Бобечко, 2018: 150–172).

Варто звернутися до українського перекладу рішення ЄСПЛ «Богомол проти України» від 10 листопада 2022 року. «...24. Заявник також скаржився за пунктом 1 статті 6 Конвенції, що національні суди несправедливо визнали його винним на підставі його зізнавальних показань, отриманих у результаті жорстокого поводження. Після того, як про справу було повідомлено Уряд, заявник також поскаржився, що проміжна ухвала від 25 січня 2021 року, постановлена Харківським апеляційним судом під час перегляду справи за нововиявленими обставинами (апел. суд скасував вирок місцевого суду, яким було задоволено заяву), була несправедливою. 25. Суд розглянув зазначені скарги та вважає, що з огляду на всі наявні у нього матеріали та належність оскаржуваних питань до сфери його компетенції, зокрема з огляду на той факт, що перегляд справи за нововиявленими обставинами, під час якого вирок заявника було скасовано, ще триває, ці скарги не виявляють жодних ознак порушення прав і свобод, гарантованих Конвенцією або протоколами до неї...» (Рішення ЄСПЛ «Богомол проти України», 2022) і ця частина заяви була відхилена відповідно до пункту 1, підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції. Тобто таке відхилення частини заяви мало місце через те, що заявником не було вичерпано всі національні засоби правового захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права. Як вже зазначалося вище та у зверненні судді Верховного Суду, 3 листопада 2022 року Верхов-

ним Судом постановлено рішення з негативним для заявника результатом – відмовою у задоволенні його заяви і залишенням без змін судових рішень (Звернення, 2023).

А станом на даний час Велика Палата Верховного Суду здійснює провадження за заявою (містить вимогу скасувати рішення судів першої та «другої» інстанції і передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції) про перегляд судових рішень з підстави встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом (пункт 2 частини 3 статті 459 КПК України) (Звернення, 2023).

Варто зауважити, що національний кримінальний процесуальний «алгоритм дій» при констатації ЄСПЛ порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї, не бездоганно, але прописаний. Так, згідно з частиною 3 статті 463 КПК України, заяви про перегляд судового рішення за виключними обставинами у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом, подаються до Верховного Суду для розгляду у складі його найвищого органу – Великої Палати (Basysta, Halahan, 2018: 119–135; Науковий висновок, 2020; Басиста, Благута, Комісарчук, 2022: 279–287).

Тобто, з підстави встановлення ЄСПЛ порушення Україною міжнародних зобов'язань під час вирішення справи судом Велика Палата Верховного Суду має розглядати матеріали кримінального провадження (кримінальної справи) за правилами провадження за виключними обставинами відповідно до глави 34 КПК України (Basysta, Halahan, 2018: 119–135; Науковий висновок, 2020; Басиста, Благута, Комісарчук, 2022: 281–282).

Також відповідно до пункту 2 частини 3 статті 459 КПК України виключною обставиною визнається *встановлення міжнародною судовою установою*, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023).

Як видається, вжито законодавцем словосполучення «...встановлення міжнародною судовою установою...» має істотне змістове навантаження. Воно априорі визначає, що міжнародна судова установа, юрисдикція якої визнана Україною, має *попередньо (до звернення до Верховного Суду для розгляду його Великою Палатою) констатувати порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом*. А судячи з пунктів 24 та 25 українського перекладу рішення ЄСПЛ «Богомол проти України» від 10 листопада 2022 року така констатація наявна лише в частині «...порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з не проведенням національними органами влади ефективного розслідування скарг заявника на жорстоке поводження працівників міліції; порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку зі скаргами на тривалість кримінального провадження щодо

заявника» (Рішення ЄСПЛ «Богомол проти України», 2022), а решту скарг у заяві визнано неприйнятними через не вичерпання національних механізмів оскарження, котрі ще були у стані своєї реалізації (тривав судовий перегляд справи за нововиявленими обставинами на момент прийняття ЄСПЛ власного рішення у справі «Богомол проти України»).

Згідно з пунктом 1 статті 35 Конвенції, Суд приймає заяви до розгляду лише після того, як були використані усі внутрішні засоби юридичного захисту, і лише протягом шести місяців з дати винесення остаточного рішення. Суд не розглядає заяву, яка не відповідає цим умовам прийнятності. Надзвичайно важливо, щоб перед зверненням до Суду були використані усі засоби судового захисту в державі, проти якої спрямована заява, які могли б призвести до усунення порушення, що є предметом оскарження; в протилежному випадку необхідно довести, що такі засоби захисту є неефективними. Це означає, що слід спочатку звернутися до національних судів, яким підсудна справа, включаючи відповідну вищу судову інстанцію, для захисту своїх прав, про порушення яких є намір поскаржитись до ЄСПЛ. Крім того, використовуючи належні засоби захисту, необхідно дотримуватись національних процесуальних правил (Порядок звернення до ЄСПЛ).

Безпідставний повторний перегляд судового рішення за виключними обставинами ставить під загрозу міжнародний принцип "non bis in idem". Оскільки, у разі підтвердження судом наявності нових обставин попереднє рішення у справі скасовується, а замість нього ухвалюється інше – з урахуванням нових обставин (Розумовський, Кочура, 2022). Тож з огляду на те, що провадження за виключними обставинами породжене особливим характером судових помилок, для засвідчення та усунення яких воно й запроваджене, затребуваним є виважений підхід національного суду до встановлення факту наявності конкретних обставин, прямо констатованих у рішення суду міжнародної юрисдикції, що свідчать про ухвалення судом недоброякісного (такого, що не відповідає законності, обґрунтованості та справедливості) за своєю суттю підсумкового рішення у справі (Науковий висновок, 2023 № 2).

При цьому варто констатувати, що частина 3 статті 459 КПК України складається із трьох пунктів, третій з яких передбачає й таку виключну обставину для перегляду, як «3) встановлення вини судді у вчиненні кримінального правопорушення або зловживання слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду під час кримінального провадження, внаслідок якого було ухвалено судові рішення» (КПК, 2012 у редакції від 05.02.2023), котра, не дивлячись на наявну критику науковців щодо її розташування у переліку виключних обставин, все ж таки в силу процесуальних вимог, мала б бути застосована у встановленому Законом (КПК) порядку при існуванні вказаних у її формулюванні обставин (з дотримання вимог частини 4 аналізованої статті).

Висновки. Не вважаємо, що у запропонованому на розгляд членам НКР при Верхов-

ному Суді випадку наявна та виключна обставина, що передбачена пунктом 2 частини 3 статті 459 КПК України та котра надає Великій Палаті Верховного Суду підставу для перегляду судових рішень і втручання у них. Оскільки судячи з пунктів 24 та 25 українського перекладу рішення ЄСПЛ «Богомол проти України» від 10 листопада 2022 року, констатація про встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом наявна лише в частині «...порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з не проведенням національними органами влади ефективного розслідування скарг заявника на жорстоке поводження працівників міліції; порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку зі скаргами на тривалість кримінального провадження щодо заявника» (Рішення ЄСПЛ «Богомол проти України», 2022), і з цих, встановлених ЄСПЛ порушень, перегляд за пунктом 2 частини 3 статті 459 КПК України є очевидним (учасники судового провадження мають право подати заяву про такий перегляд). Решту ж скарг у заяві до ЄСПЛ визнано неприйнятними через не вичерпання національних механізмів оскарження, котрі ще були у стані своєї реалізації (тривав судовий перегляд справи за нововиявленими обставинами на момент прийняття ЄСПЛ власного рішення у справі «Богомол проти України»), тому вони й не можуть корелювати із пунктом 2 частини 3 статті 459 КПК України (Науковий висновок, 2023 № 1).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Звернення від судді Великої Палати Верховного Суду професора Леоніда Миколайовича Лобойка від 17 лютого 2023 року із реєстраційним вхідним номером Верховного Суду 11/0/27-23 від 22 лютого 2023. (Щодо наявності виключної обставини, передбаченої пунктом 2 частини 3 статті 459 КПК України).
2. Український переклад рішення ЄСПЛ «Богомол проти України» від 10 листопада 2022 року. СПРАВА «БОГОМОЛ ПРОТИ УКРАЇНИ» (CASE OF BOGOMOL v. UKRAINE) (Заява № 15528/11). URL: <https://minjust.gov.ua/m/stattya-6-pravo-na-spravedliviy-sud-4201> та <https://minjust.gov.ua/m/stattya-3-zaborona-katuvannya-4199> (дата звернення: 26.04.2023).
3. Басиста І.В. Щодо наявності виключної обставини, передбаченої пунктом 2 частини 3 статті 459 КПК України: науковий висновок члена НКР при Верховному Суді (на виконання звернення від судді Великої Палати Верховного Суду професора Леоніда Миколайовича Лобойка). 23.03.2023. 11 с. (№ 1).
4. Доповідь, схвалена Венеційською Комісією Ради Європи на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року) «Верховенство права». *Право України*. 2011. № 10. С. 179, 180.
5. Наталія Глинська, Олександр Дроздов Науковий висновок за зверненням судді Великої Палати Верховного Суду Лобойка Л. М. від 17 лютого 2023 року. 8 с. (№ 2).
6. Кримінальний процес : підручник / О.В. Капліна, О.Г. Шило, В.М. Трофименко та ін. ; за ред. О.В. Капліної, О.Г. Шило. Харків : Право, 2018. 584 с.
7. Аркуша Л.І., Торбас О.О., Волошина В.К. Стоянов М.М. Щодо можливості перегляду ухвал слідчого судді за нововиявленими обставинами. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2. 2023. С. 453–456. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/107.pdf?fbclid=IwAR0tXe914tT7wYxZeewPfJat4LuCxEl4TlUpNny5SJD716Xtu3FIPI_VJY (дата звернення: 26.04.2023).
8. Дроздов О.М. Науковий висновок за зверненням судді Конституційного Суду України О. Первомайського за конституційною скаргою Г. Плєскач. 13 с.

9. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 3 лютого 2020 року у справі № 522/14170/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87424124> (дата звернення: 26.04.2023).

10. Басиста І.В. Щодо застосування норм, передбачених частиною 2 статті 467 КПК України: науковий висновок члена НКР при Верховному Суді (на виконання звернення від судді Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Іваненка Ігоря Володимировича у справі № 145/1444/18). 26.05.2021. 12 с.

11. Басиста І.В., Благута Р.І., Комісарчук Ю.А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 432 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086> (дата звернення: 26.04.2023).

12. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 01.02.2020. (Рішення, внесені до ЄДРПР, за січень 2020 року). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00408> (дата звернення: 26.04.2023).

13. Постанова Верховного Суду від 3 лютого 2020 року у справі N 522/14170/17 (провадження N 51-1836кмо19). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87424124> (дата звернення: 26.04.2023).

14. Постанова Верховного Суду від 3 листопада 2022 року у справі № 1-8/10 (провадження № 51-1030км21). URL: <http://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 26.04.2023).

15. Басиста І.В. Окремі проблеми та особливості оскарження судових рішень за наслідками кримінального провадження за нововиявленими обставинами. *Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присв. до 75-річчя д.ю.н., проф. Ю. П. Алєніна (м. Одеса, 20 лист. 2021 р.)* / відп. ред.: Л. І. Аркуша, О. О. Торбас, В. А. Завтур; НУ «ЮА». Одеса, 2021. С. 179–185. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/18611> (дата звернення: 26.04.2023).

16. Ірина Смірнова Деякі аспекти перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в кримінальному процесі. 26.02.2020. Вища школа адвокатури НААУ. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/deyaki-aspekty-pereglyadu-sudovyh-rishen-za-novovyavlenymy-obstavynamy-v-kryminalnomu-protsesi/> (дата: звернення 26.04.2023).

17. Кримінальний процесуальний кодекс України. Документ 4651-VI, редакція від 05.02.2023, підстава – 2858-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 26.04.2023).

18. Нор В.Т., Бобечко Н.Р. Порядок провадження за нововиявленими або виключними обставинами у кримінальному судочинстві України: проблеми правового регулювання і правозастосування. *Право України*. 2018. № 8. С. 150–172.

19. Iryna Basysta, Volodymyr Halahan Problems of adherence by Ukraine to international commitments in resolution of cases in trials that took place in temporarily occupied territories. *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal* // Kyiv. 2018. № 4. P. 119-135// URL: <http://kmlpj.ukma.edu.ua/article/view/153256>. DOI: <https://doi.org/10.18523/kmlpj153256>. 2018-4. 119-135 (дата звернення 26.04.2023).

20. Басиста І.В. Щодо підходів до розуміння поняття «рішення ЄСПЛ про відмову у знятті з особи імунітету, передбаченого статтею 1 Шостою протоколу, яке прийняте його пленарним засіданням, відповідно до статті 4 Шостою протоколу до Генеральної угоди про привілеї та імунітети Ради Європи» та особливостей виконання такого рішення: науковий висновок члена НКР при Верховному Суді (на виконання звернення від судді Великої Палати Верховного Суду професора Леоніда Миколайовича Лобойка). 29.10.2020. 12 с.

21. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини (інформацію підготовлено за матеріалами офіційного Інтернет-сайту Європейського суду: <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Applicants/Information+for+applicants>) URL: <https://minjust.gov.ua/m/poryadok-zvernennya-do-evrosudu-z-prav-lyudini> (дата звернення 26.04.2023).

22. Розумовський О.С., Кочура О.О. Захист прав людини, пов'язаного з порушенням ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) в аспекті перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними

обставинами // *Juris Europensis Scientia* № 4/2022. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/4_2022/17.pdf (дата звернення 26.04.2023).

REFERENCES:

1. Zvernennya vid suddi Velykoyi Palaty Verkhovnoho Sudu profesora Leonida Mykolayovycha Lobyoka vid 17 lyutoho 2023 roku iz reyestratsiynym vkhidnym nomerom Verkhovnoho Sudu 11/0/27-23 vid 22 lyutoho 2023. (Shchodo nayavnosti vyklyuchnoyi obstavyny, peredbachenoyi punktom 2 chastyny 3 statti 459 KPK Ukrainy). [Appeal from the judge of the Grand Chamber of the Supreme Court Professor Leonid Lobyko dated February 17, 2023 with the registration number of the Supreme Court 11/0/27-23 dated February 22, 2023. (Regarding the existence of an exceptional circumstance provided for in Clause 2 of Part 3 of Article 459 of the Criminal Procedure Code of Ukraine)]. 3 p.

2. Ukrayins'kyu pereklad rishennya "Bohomol proty Ukrainy" vid 10 lystopada 2022 roku. SPRAVA "BOHOMOL PROT Y UKRAYINY" (CASE OF BOGOMOL v. UKRAINE) (Zayava № 15528/11). [Ukrainian translation of the ECtHR decision "Bogomol v. Ukraine" dated November 10, 2022. CASE OF BOGOMOL v. UKRAINE (Application No. 15528/11)]. URL: <https://minjust.gov.ua/m/stattya-6-pravo-na-spravedliviy-sud-4201> and <https://minjust.gov.ua/m/stattya-3-zaboronakativannya-4199>

3. Basysta I.V. Shchodo nayavnosti vyklyuchnoyi obstavyny, peredbachenoyi punktom 2 chastyny 3 statti 459 KPK Ukrainy: naukovyy vysnovok chlena NKР pry Verkhovnomu Sudi (na vykonannya zvernennya vid suddi Velykoyi Palaty Verkhovnoho Sudu profesora Leonida Mykolayovycha Lobyoka). [Regarding the existence of an exceptional circumstance provided for in Clause 2 of Part 3 of Article 459 of the Criminal Procedure Code of Ukraine: scientific opinion of a member of the Scientific Advisory Board at the Supreme Court (in response to an appeal from the judge of the Grand Chamber of the Supreme Court, Professor Leonid Lobyko)]. 23.03.2023. 11 p. (№ 1).

4. Dopovid', skhvalena Venetsiys'koyu Komisiyeyu Rady Yevropy na 86-mu plenarnomu zasidanni (Venetsiya, 25–26 bereznya 2011 roku) "Verkhovenstvo prava". [Report approved by the Venice Commission of the Council of Europe at the 86th plenary session (Venice, March 25-26, 2011)]. *Pravo Ukrainy*. 2011. № 10. P. 179, 180.

5. Nataliya Glynska, Oleksandr Drozdov Naukovyy vysnovok za zvernennym suddi Velykoyi Palaty Verkhovnoho Sudu Lobyoka L. M. vid 17 lyutoho 2023 roku [Scientific opinion on the appeal of the judge of the Great Chamber of the Supreme Court L.M. Loboiko dated February 17, 2023]. 8 p. (№ 2).

6. Kryminal'nyy protses : pidruchnyk / O. V. Kaplina, O. G. Shylo, V. M. Trofymenko ta in. ; za red. O. V. Kaplinoyi, O. G. Shylo. [Criminal procedure: a textbook / O. V. Kaplina, O. G. Shylo, V. M. Trofymenko, and others.; under the editorship O.V. Kaplinoi, O.G. Shylo]. Kharkiv: Pravo, 2018. 584 p.

7. Arkusha L.I., Torbas O.O., Voloshina V.K., Zavtur V.A., Stoyanov M.M. Shchodo mozhlivosti perehlyadu ukhval slidchoho suddi za novovyavlenymy obstavynamy. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*. [Regarding the possibility of reviewing the decisions of the investigating judge based on newly discovered circumstances. Legal scientific electronic journal]. No. 2. 2023. P. 453–456. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/107.pdf?fbclid=IwAR0tXE914tT7_wYxZeewPflJat4LuCxEI4T1uPnNy5SJD716Xtu3FIPI_VJY

8. Drozdov O.M. Naukovyy vysnovok za zvernennym suddi Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy O. Pervomays'koho za konstytutsiynoyu skarhoyu H. Pleskach [Scientific opinion on the appeal of the judge of the Constitutional Court of Ukraine O. Pervomayskyi on the constitutional complaint of H. Pleskach]. 13 p.

9. Postanova Obyednanoyi palaty Kasatsiynoho kryminal'noho sudu Verkhovnoho Sudu vid 3 lyutoho 2020 roku u spravі № 522/14170/17 [Resolution of the Joint Chamber of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court dated February 3, 2020 in case No. 522/14170/17]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87424124>

10. Basysta I.V. Shchodo zastosuvannya norm, peredbachenykh chastynoyu 2 statti 467 KPK Ukrainy: naukovyy vysnovok chlena NKР pry Verkhovnomu Sudi (na vykonannya zvernennya vid suddi Kasatsiynoho kryminal'noho sudu u skladі Verkhovnoho Sudu Іvanenka Іhorya Volodymyrovycha u

spravi № 145/1444/18) [Regarding the application of the norms provided for in part 2 of Article 467 of the Criminal Procedure Code of Ukraine: scientific opinion of a member of the Scientific Advisory Board at the Supreme Court (in response to an appeal from the judge of the Criminal Court of Cassation as part of the Supreme Court Ivanenko Ihor Volodymyrovych in case No. 145/1444/18)]. 05/26/2021. 12 p.

11. Basysta I.V., Blaguta R.I., Komissarchuk Yu.A. Aktual'ni problemy zastosuvannya kryminal'noho protsesual'noho zakonodavstva: navchal'nyy posibnyk. L'viv: L'vivs'kyi derzhavnyy universytet vnutrishnikh sprav [Actual problems of the application of criminal procedural legislation: a study guide. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs] 2022. 432 p. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5086>

12. Ohlyad sudovoyi praktyky Kasatsiynoho kryminal'noho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 01.02.2020. [Review of the judicial practice of the Criminal Court of Cassation as part of the Supreme Court dated February 1, 2020]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00408>

13. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 3 lyutoho 2020 roku u spravi N 522/14170/17 (provadzhennya N 51-1836kmo19) [Resolution of the Supreme Court dated February 3, 2020 in case N 522/14170/17 (proceedings N 51-1836kmo19)]. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87424124>

14. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 3 lystopada 2022 roku u spravi № 1-8/10 (provadzhennya № 51-1030km21) [Resolution of the Supreme Court dated November 3, 2022 in case No. 1-8/10 (proceedings No. 51-1030km21)]. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/>

15. Basysta I.V. Okremi problemy ta osoblyvosti oskarzhennya sudovykh rishen' za naslidkamy kryminal'noho provadzhennya za novovyavlenymy obstavynamy / I.V. Basysta. *Kryminal'na yustytysiya suchasnoyi Ukrainy: vyklyky ta perspektvy* : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysv. do 75-richchya d.yu.n., prof. YU. P. Alenina (Odesa, 20 lyst. 2021 r.) / vidp. red.: L. I. Arkusha, O.O. Torbas, V. A. Zavtur [Separate problems and features of appealing court decisions following the consequences of criminal proceedings under newly discovered circumstances / I.V. Basysta. *Criminal justice of modern Ukraine: challenges and prospects*: materials of the International science and practice conf., adj. to the 75th anniversary of the Doctor of Law, prof. Yu. P. Alenina (Odesa, November 20, 2021) / resp. ed.: L. I. Arkusha, O.O. Torbas, V.A. Zavtur]. NU "OYUA". Odesa, 2021. P. 179–185. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/18611>

16. Iryna Smirnova Deyaki aspekty perehlyadu sudovykh rishen' za novovyavlenymy obstavynamy v kryminal'nomu protsesi. 26.02.2020. Vyscha shkola advokatury NAAU [Some aspects of reviewing court decisions based on newly discovered circumstances in criminal proceedings. 26.02.2020. NAAU Higher School of Advocacy]. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/deyaki-aspekty-perehlyadu-sudovyh-rishen-za-novovyavlenymy-obstavynamy-v-kryminalnomu-protsesi/>

17. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrainy. Dokument 4651-VI, redaktsiya vid 05.02.2023, pidstava – 2858-IX [Criminal Procedure Code of Ukraine. Document 4651-VI, revision dated 05.02.2023, basis – 2858-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

18. Nor V.T., Bobechko N.R. Poryadok provadzhennya za novovyavlenymy abo vyklyuchnymy obstavynamy u kryminal'nomu sudochynstvi Ukrainy: problemy pravovoho rehulyuvannya i pravozastosuvannya. Pravo Ukrainy [The procedure for proceedings under newly discovered or exceptional circumstances in the criminal justice system of Ukraine: problems of legal regulation and enforcement. Law of Ukraine]. 2018. No. 8. P. 150–172.

19. Iryna Basysta, Volodymyr Galagan Problems of adherence by Ukraine to international commitments in resolution of cases in trials that took place in temporarily occupied territories. Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal. Kyiv. 2018. No. 4. P. 119–135. URL: <http://kmlpj.ukma.edu.ua/article/view/153256> DOI: <https://doi.org/10.18523/kmlpj153256.2018-4.119-135>

20. Shchodo pidkhodiv do rozuminnya ponyattya "rishennya ECtHR pro vidmovu u znyatti z osoby imunitetu, peredbachenoho statteyu 1 Shostoho protokolu, yake pryynyate yoho plenarnym zasidannym, vidpovidno do statti 4 Shostoho protokolu do Heneral'noyi uhoody pro pryvileyi ta imunitety Rady Yevropy" ta osoblyvostey vykonannya takoho rishennya: naukovyy vysnovok chlena NKR pry Verkhovnomu Sudi (na vykonannya zvernennya vid suddi Velykoyi Palaty Verkhovnoho Sudu profesora Leonida Loboyka). [Regarding the approaches to the understanding of the concept of "decision of the ECtHR on the refusal to waive immunity from a person provided for in Article 1 of the Sixth Protocol, which was adopted by its plenary session, in accordance with Article 4 of the Sixth Protocol to the General Agreement on Privileges and Immunities of the Council of Europe" and the specifics of the implementation of such a decision: scientific opinion of a member of the Scientific Advisory Board at the Supreme Court (in response to an appeal from the judge of the Grand Chamber of the Supreme Court, professor Leonid Loboyko)]. 29.10.2020. 12 p.

21. Poryadok zvernennya do Yevropeyskoho sudu z prav lyudyny (informatsiyu pidhotovleno za materialamy ofitsiynoho Internet-saytu Yevropeyskoho sudu [The procedure for applying to the European Court of Human Rights (the information was prepared based on the materials of the official website of the European Court)]: <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Applicants/Information+for+applicants>) URL: <https://minjust.gov.ua/m/poryadok-zvernennya-do-evrosudu-z-prav-lyudini>

22. Razumovsky O. S., Kochura O. O. Zakhyst prav lyudyny, pov'язanoho z porushennyam st. 6 Konventsiyi pro zakhyst prav lyudyny i osnovopolozhnykh svobod (1950 r.) v aspekti perehlyadu sudovykh rishen' za novovyavlenymy abo vyklyuchnymy obstavynamy [Protection of human rights related to the violation of Art. 6 of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950) in the Aspect of Revision of Court Decisions in Newly Discovered or Exceptional Circumstances]. *Juris Europensis Scientia*. No. 4/2022. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/4_2022/17.pdf

Стаття надійшла до редакції 10.05.2023
The article was received 10 May 2023

УДК 349.98.06

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-2-3>**ЩОДО ПРЕДМЕТУ СУДОВОЇ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ**

Богданюк Ігор Васильович,
кандидат юридичних наук, старший дослідник,
заслужений юрист України,
заступник директора з експертної роботи
Національного наукового центру «Інститут судових експертиз
імені Заслуженого професора М. С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України
bogdanuk@hniise.gov.ua
orcid.org/0000-0003-4782-9986

Мета. Розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо сутності поняття предмету судової інженерно-технічної експертизи.

Методи. У дослідженні використано систему загальнонаукових методів, а саме теоретичне узагальнення, порівняння, системний аналіз та формалізація.

Результати. Стаття присвячена актуальним проблемам сучасного етапу розвитку різних видів судової експертизи, а саме конкретизації предмету інженерно-технічної судової експертизи. Актуальність дослідження обумовлена стрімким розвитком інженерно-технічних судових експертиз, а також зростанням попиту практики на нові види судових експертиз за цим напрямом відповідно до сформованих у судовій експертології закономірностей і принципів її генезису. Сутність предмету судової інженерно-технічної експертизи розглянуто через призму аналогічного, але менш конкретного, поняття самої судової експертизи, що включає практичну діяльність експерта та відображає єдність процесуального і гносеологічного аспектів в Україні. Встановлено, що судова інженерно-технічна експертиза – це процесуальна дія, що полягає в проведенні дослідження технічного стану об'єкту, обставин небезпечної ситуації, причин і наслідків невиконання нормативних вимог, тощо, із подальшим складанням висновку судовим експертом з питань, для вирішення яких потрібне застосування спеціальних знань у галузі науки і техніки та які поставлені перед ним особою, яка є її ініціатором, з метою отримання нових фактів-доказів по матеріалам конкретної події.

Висновки. Розроблено теоретичні положення та практичні рекомендації щодо сутності поняття предмету судової інженерно-технічної експертизи, що орієнтується на закономірності розвитку самої судової інженерно-технічної експертизи та її родів, видів і підвидів. Окреслено, що до предмету дослідження експертизи у галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності слід віднести оцінку відповідності нормативним вимогам застосованого обладнання, що використовується для безпечного виконання робіт. Доведено, що визначення предмету судової інженерно-технічної експертизи тісно взаємопов'язане з її об'єктами та методиками, що в сукупності визначають її сутність.

Ключові слова: завдання, об'єкт, предмет, судова експертиза, судова інженерно-технічна експертиза.

REGARDING THE SUBJECT OF FORENSIC ENGINEERING AND TECHNICAL EXPERTISE IN UKRAINE

Bohdaniuk Ihor Vasylovych,
Candidate of Juridical Sciences, Senior Researcher,
Honored Lawyer of Ukraine,
deputy director of expert work
National Scientific Center “Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute”
of the Ministry of Justice of Ukraine
bogdanuk@hniise.gov.ua
orcid.org/0000-0003-4782-9986

Goal. Development of theoretical provisions and practical recommendations regarding the essence of the concept of the subject of forensic engineering and technical expertise.

Methods. The research used a system of general scientific methods, namely theoretical generalization, comparison, system analysis and formalization.

The results. The article is devoted to the current problems of the modern stage of the development of various types of forensic examination, namely the specification of the subject of engineering and technical forensic examination. The relevance of the study is due to the rapid development of engineering and technical forensic examinations, as well as the growing demand of practice for new types of forensic examinations in this

direction in accordance with the laws and principles of its genesis formed in forensic expertise. The essence of the subject of forensic engineering and technical expertise is considered through the prism of a similar, but less specific, concept of forensic expertise itself, which includes the practical activity of an expert and reflects the unity of procedural and epistemological aspects in Ukraine. It has been established that forensic engineering and technical expertise is a procedural action, which consists in conducting a study of the technical condition of the object, the circumstances of a dangerous situation, the causes and consequences of non-compliance with regulatory requirements, etc., with the subsequent drawing up of a conclusion by a forensic expert on issues for the solution of which it is necessary the application of special knowledge in the field of science and technology and which is presented to him by the person who is its initiator, with the aim of obtaining new facts-evidence based on the materials of a specific event.

Conclusions. *Theoretical provisions and practical recommendations have been developed regarding the essence of the concept of the subject of forensic engineering and technical expertise, which is based on the patterns of development of forensic engineering and technical expertise itself and its genera, species and subspecies. It is outlined that the assessment of compliance with the regulatory requirements of the equipment used for safe performance of work should be included in the subject of the examination of occupational health and safety. It is proven that the definition of the subject of forensic engineering and technical expertise is closely interconnected with its objects and methods, which collectively determine its essence.*

Key words: *task, object, subject, forensic examination, forensic engineering and technical examination.*

Вступ. Предмет дослідження будь-якої галузі є сталим поняттям, що невід'ємно його характеризує. Кожна наука має свій предмет дослідження, що тісно співвідноситься з її об'єктом, завданнями, тощо. Із філософської точки зору предметом є цілісність, яку виокремлено із об'єкта у процесі людської діяльності та пізнання. На відміну від об'єкта дослідження, що є ширшим, бо охоплює явища зовнішнього світу на які поширюються знання та практичний вплив людей через узагальненість для різних наук, предмет є частиною того чи іншого аспекту об'єкта, який досліджується даною наукою, коло найсуттєвіших питань, котрі вона вивчає. Через те, що предмет дослідження є індивідуальною його характеристикою гостро постає питання сутнісного наповнення поняття для кожної окремої науки.

Судова експертиза, на рівні з іншими науками, як галузь наукового знання ініціює потребу в розробці поняття власного предмету для подальшої диференціації експертиз за галузями спеціальних знань. Так, вчений М. Я. Сегай (Сегай, 2003) включає в предмет науки про судову експертизу правові (процесуальні) та організаційні основи, а саме: закономірності, що виявляються криміналістикою, оскільки теорія судових експертиз сформуливалась в надрах та у більшості базується на її методології. Аналогічна вимога відноситься й до її дидактичної складової, що включає професійну підготовку експертів різних спеціальностей. Натомість дослідник І. В. Пиріг (Пиріг, 2011) в своїх роботах категорично заперечує можливість включення правових і організаційних засад у предмет судової експертизи. Таким чином, проблеми розвитку теорії і методології судової експертизи в Україні висвітлюються у чисельних наукових публікаціях, що присвячувались історії, становленню та стану поглядів у галузі теорії та практики судової експертизи. Але, відсутність однозначності щодо поняття предмету судової експертизи загалом, та її видів, зокрема інженерно-технічної експертизи наголошує на потребі понятійного врегулювання ідентифікаційної проблеми.

Мета дослідження. Розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій

щодо сутності поняття предмету судової інженерно-технічної експертизи.

Методологія дослідження. У дослідженні використано систему загальнонаукових методів, а саме теоретичне узагальнення, порівняння, системний аналіз та формалізація.

Розділ 1. Сутність предмету судової експертизи

Як вже зазначалось, під час розгляду предмету судової експертизи слід співвідносити це поняття не тільки із галуззю наукового знання, але й із практичною діяльністю зважаючи на те, що питання предмета судової експертизи нерозривно пов'язано із завданнями судових експертиз. Так, М. Г. Щербаковським (Щербаковський, 2019) проаналізовано позиції науковців щодо сутності предмету судової експертизи, де він дійшов висновків, що за останні 15 років судово-експертна діяльність на рівні дисертаційних досліджень представлена науковцями в різних галузях, а саме: судової експертизи, кримінального процесу, криміналістики, адміністративного та цивільного процесів, юридичної психології, державного управління, судової медицини, тощо. Ця обставина свідчить про неможливість розробки теоретичних та правових засад проведення судових експертиз у відриві від інших галузей права та наукових дисциплін, а також наголошує на тому, що всі результати дисертаційних досліджень у цій площині відносяться до предмета судової експертизи.

Зауважено, що в країнах далекого зарубіжжя існує подібна за змістом до судової експертизи наукова галузь – “forensic science”, яка має забезпечувати науковою підтримкою розслідування правопорушень і надання доказів, провадження правосуддя на основі досягнень медицини, природничих, технічних й інших наук (Bertino, 2008: 6). Утилітарні дослідницькі завдання в межах forensic science повністю співпадають із практикою проведення судових експертиз в Україні. Так, у forensic science із загальних теоретичних проблем обговорюються умови достовірності ідентифікаційних досліджень; інтерпретація результатів аналізу; стандартизація експертних методик тощо (Department of Justice final report, 2009).

Наука – це особливий вид пізнавальної діяльності, що спрямований на виявлення сутнісних зв'язків (законів) у відповідності з якими об'єкти можуть перетворюватися в людській діяльності. У свою чергу, предмет науки – це та сторона об'єкта пізнання (у нашому випадку, судова інженерно-технічна експертиза), на яку спрямовано наукове дослідження. У науковому аспекті предмет судової експертизи – це група об'єктивних закономірностей, досліджуваних у даній галузі наукового знання. У цьому випадку варто говорити про предмет галузі знань, що становить наукову основу експертизи того або іншого класу, роду, виду, а не про процесуально-прикладне значення предмета експертизи. Так, предмет науки є унікальним, оскільки саме він визначає особливості кожної науки – те, чим вона відрізняється від інших.

Розділ 2. Предмет судової інженерно-технічної експертизи

Предмет судової інженерно-технічної експертизи включає закономірності виникнення, розвитку та функціонування всіх тих галузей, які формують її роди, види та підвиди. Необхідно зазначити, що інтегрування у судову інженерно-технічну експертизу відомостей із різних наукових галузей для вирішення завдань, що виникають перед експертною практикою має бути обґрунтованим і сприяти розвитку цієї науки. Слід враховувати і те, що закони існування судової інженерно-технічної експертизи не є звичайним механічним об'єднанням положень різних наук навіть якщо вони мають один об'єкт дослідження.

На кінець 20-го сторіччя у результаті практичної судово-експертної діяльності накопичено великий обсяг емпіричних матеріалів в межах тих чи інших родів (видів) судових експертиз, а на їх підставі заснована ціла низка окремих теорій (концепцій) у певних напрямках судових експертиз.

Переконані, що одним із багатьох тлумачень, які відображають сутність предмету судової експертології, можна вважати визначення, що запропоноване М.Г. Щербаковським (Щербаковський, 2019): «До предмета судової експертології, як науки про одну із сторін судово-експертної діяльності, методологічної основи судово-експертних досліджень слід віднести:

- закономірності генезису та розвитку родів і видів судових експертиз;
- науковий апарат, що включає поняття об'єктів, методів і завдань експертного дослідження, спеціальні вчення;
- закономірності формування властивостей об'єктів експертизи та вилучення із них релевантної доказової й орієнтуючої інформації, що використовується для вирішення завдань судочинства».

Зазначимо, що під час розгляду предмета судової експертизи взагалі та інженерно-технічних судових експертиз, зокрема, слід співвідносити це поняття з галуззю наукового пізнання та практичною діяльністю. У наукознавчому аспекті предмет судової експертизи – це група об'єктивних закономірностей, що вивчаються у цій галузі наукового

знання. У цьому випадку слід говорити про предмет галузі знань, що становить наукову основу експертизи того чи іншого роду, виду, а не про процесуально-прикладне значення предмета експертизи. З цього приводу М. Г. Щербаковський (Щербаковський, 2019: 116) наводить такий поділ предмету судової експертизи як галузі знання та визначає два види закономірностей:

1. Закономірності, що обумовлюють виникнення властивостей об'єктів експертного дослідження: формування властивостей об'єктів як елементів події правопорушення; функціонування та взаємодія об'єктів в обставинах події, що розслідується; відображення властивостей об'єктів в оточуючій матеріальній обстановці; просторово-часові та причинно-наслідкові зв'язки та відношення об'єктів, що виникли до, під час і після події злочину.

2. Закономірності дослідження об'єктів експертизи: пошук, виявлення та фіксування об'єктів, їхніх властивостей і ознак; вилучення із об'єктів потенційної кримінально-релевантної інформації, фактичних даних про розслідуваний злочин.

Поряд із цим, Л. М. Головченко, А. І. Лозовий, Е. Б. Сімакова-Єфремян (Головченко, Лозовий, Сімакова-Єфремян, 2016) зазначили, що інтенсифікація процесу диференціації (розподілу) галузей знань зумовила необхідність надання експертизі статусу засобу доказування. Також не втратило актуальності висловлювання, що цитує вчений Клименко Н. І. (Клименко, 2007: 286]: «Безмежне море знань людських і необхідний правильний розподіл праці. Окрема голова, окремий розум не в змозі вмістити й тисячної частини накопиченого століттями досвіду. Кожна спеціальність доопрацювалася до особливих законів. Якщо трапиться, що суду або окремій людині необхідно буде звернутися до іншої спеціальності, тоді замість того, щоб почати вивчення цієї спеціальності й, так би мовити, їхати відкривати Америку, можна прямо звернутися до фахівця з тієї або іншої спеціальності та взяти в нього готову формулу ...». Наведене можливо безпосередньо перенести й на інженерно-технічні експертизи.

Чисельними дослідженнями багатьох науковців, які працювали в галузі розвитку судової експертології, доведено, що предмет – це ті, найбільш суттєві, головні сторони, властивості досліджуваного об'єкта (явища), на який спрямована пізнавальна діяльність процесу пізнання. Поняття предмета та завдання експертизи (якщо завдання розуміти не в широкому сенсі – як конкретні питання, що виносяться на вирішення експертизи її ініціатором, а у вузькому – як досягнення того, на що спрямована пізнавальна діяльність експерта) – є тотожними. Виходячи із цього можна стверджувати, що предмет експертизи визначається її завданнями, об'єктами та методами пізнання.

Так, у понятті предмета судової експертизи як практичної діяльності відображається єдність процесуального і гносеологічного аспектів. У процесуальному аспекті уявлення про предмет судової експертизи як одного

з засобів доказування охоплює коло обставин, які встановлюються за допомогою спеціальних знань. З одного боку, це встановлювані за допомогою експертизи фактичні дані, які є елементами системи доказів у кримінальній справі. З іншого боку, предметом пізнання практичного експертного дослідження є властивості, сторони та відносини об'єкта експертизи, які визначаються в ході експертного дослідження.

Предмет судової експертизи як практичної діяльності у теорії судової експертизи розглядається на двох рівнях: як предмет роду (виду) експертизи і предмет конкретної експертизи.

Предмет роду (виду) судової експертизи є сукупністю всіх фактичних даних, які можуть бути встановлені під час проведення даної судової експертизи на певному етапі її розвитку. У міру вивчення наукового предмета роду (виду) судової експертизи коло встановлюваних обставин розширюється. Родове визначення предмета судової експертизи визначає реалізацію в предметі окремих видів судової експертизи.

Необхідні для розслідуваної події фактичні дані є метою експертного дослідження і формуються в питаннях (завданнях), які виносяться на її вирішення. Таким чином, предмет експертизи виявляється через сукупність завдань, розв'язуваних у певному роді (виді) експертиз. Наголошено, що точне визначення предмета роду (виду) судової експертизи дозволяє: найбільш повно вказати коло обставин, які можуть бути встановлені призначенням і проведенням даного роду, виду експертизи; сформулювати перелік типових питань (завдань), що виносять на вирішення експерту.

Про предмет роду (виду) експертизи можна судити за переліком питань, які наводять у довідниках або іншій методичній літературі, що можуть бути поставлені на вирішення відповідної експертизи; визначити природу спеціальних знань (компетенцію) експерта, який залучається до проведення даної експертизи. Це означає, що обізнана особа, атестована як судовий експерт з певної спеціальності (виду, роду експертиз), повноважна вирішувати всі питання (завдання), що входять у предмет цієї експертизи; включити експертизу в структуру окремих криміналістичних методик розслідування певних видів злочинів; виділити необхідні для вирішення питань об'єкти – матеріальні носії інформації, а також вихідні дані, що слугують для встановлення фактичних даних у справі; відмежувати певну експертизу від інших суміжних родів, видів судових експертиз; розробити методи та методики дослідження й пізнання властивостей об'єктів з метою встановлення потенційної інформації, що утримується в них, для вирішення кожного з типових завдань; організувати проведення судової експертизи в експертній установі; визначити подальший напрямок науково-дослідної роботи в окремій галузі судово-експертної діяльності (Моїсеєв, 2005).

У свою чергу, предмет конкретної експертизи – це фактичні дані, які необхідно встановити щодо конкретного розслідува-

ного злочину із застосуванням спеціальних знань у формі судової експертизи. Предмет конкретної судової експертизи визначається питаннями, що виносять на вирішення експертизи та які формулюються ініціатором її проведення. Предмет конкретної судової експертизи визначає мету пізнавальної діяльності експерта по дослідженню представлених об'єктів. Факти, що цікавлять ініціатора проведення експертизи сформульовані в питаннях і не можуть виходити за межі родового предмета експертизи. Предмет конкретної судової експертизи співвідноситься із предметом роду (виду) судової експертизи, як особливе і загальне, частина і ціле. Питання, що виносяться по конкретній експертизі, не можуть виходити за межі предмета роду експертизи.

Судова інженерно-технічна експертиза спирається на здобутки судової експертології, яка не тільки надає уявлення про об'єктивні закономірності, що нею пізнаються, але й формує методологію експертного пізнання. Метою теоретичних і методичних розробок є отримання нового знання у сфері судових інженерно-технічних експертиз, які необхідні для вирішення завдань судочинства. Вдосконалення знань про предмет, завдання, об'єкти, методи й методики експертних досліджень безумовно призводить до розкриття закономірностей формування, розвитку та функціонування всіх родів, видів і підвидів судових інженерно-технічних експертиз.

Конкретизація предмету та об'єкту інженерно-технічної судової експертизи є актуальною проблемою на сучасному етапі розвитку цього напрямку судової експертизи, коли виконання таких досліджень продиктоване потребою у її проведенні, що в, свою чергу, також відмічається розширенням переліку судово-експертних спеціальностей саме інженерно-технічних видів судових експертиз за запитами слідчо-судової практики.

Таким чином, до предмета судової інженерно-технічної експертизи, як складової судової експертології у методологічній основі експертних досліджень, входять закономірності генезису та розвитку самої судової інженерно-технічної експертизи та її родів, видів і підвидів; науковий апарат, що містить поняття об'єктів, методів і завдань експертного дослідження, конкретні вчення; закономірності формування властивостей об'єктів експертизи та вилучення із них доказової й орієнтуючої інформації, що використовується для вирішення завдань судочинства.

Зазначено, що відповідно до Переліку спеціальностей, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта (Положення про ЦКК, 2015) експертиза у галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності є не тільки родом у класі інженерно-технічних експертиз, але й самостійною галуззю судової експертизи, яка відрізняється від інших її видів предметом дослідження. Під предметом дослідження експертизи у галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності розуміють: фактичні дані про явища, умови, обставини, причинно-наслідкові зв'язки, що зумовили виникнення умов

та обставин настання нещасного випадку або фактів недотримання нормативних вимог щодо безпеки життєдіяльності; відомості про невідповідність об'єкта вимогам нормативних технічних документів (правил) і їх причинно-наслідкового зв'язку з наслідками настання нещасного випадку.

Крім того, до предмету дослідження експертизи у галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності слід віднести оцінку відповідності нормативним вимогам застосованого обладнання, що використовується для безпечного виконання робіт, зокрема: засобів індивідуального захисту, відповідності прийнятих рішень нормативним вимогам щодо дій відповідальних осіб за дотримання вимог безпеки життєдіяльності, визначення технічного стану та відповідності вимогам нормативних документів елементів і систем обладнання, устаткування, відповідності досліджуваних об'єктів вимогам будівельних норм та правил щодо вказаних питань, технологічних регламентів виробничих процесів, на предмет відповідності прийнятих конструктивних рішень та їх реалізації щодо застосованої автоматики у цих процесах задля дотримання безпечної їх реалізації, виробленої продукції на предмет її безпечної експлуатації, у тому числі із застосуванням стандартизованих методів випробування на безпечність користування.

Залежно від конкретних обставин настання нещасного випадку, а також у разі оцінки відповідності об'єкта дослідження нормативним вимогам щодо безпеки життєдіяльності, інших подій, пов'язаних з дотриманням вимог щодо безпеки життєдіяльності, на вирішення експертизи можуть бути поставлені питання, які потребують використання спеціальних знань експертів, що мають експертну спеціальність «Дослідження причин та наслідків порушення вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці». Зокрема, під час проведення експертизи у галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності можуть вирішуватись питання, пов'язані з встановленням, технічного стану технологічного обладнання, устаткування щодо вимог безпеки, його застосування, виробленої продукції тощо.

Висновки. Таким чином, предмет інженерно-технічної експертизи визначається завданнями, які вирішуються інженерно-технічними судовими експертизами, за допомогою спеціальних судово-експертних методик, направлених на вирішення цих завдань, та об'єктами інженерно-технічних судових експертиз. Таке визначення доводить існування тісного взаємозв'язку предмета з об'єктами та методами судової інженерно-технічної експертизи, що в сукупності визначають її сутність. Провідна роль завдань у досліджуваних питаннях судової інженерно-технічної експертизи є важливою у проведенні нами дослідження у цій галузі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сегай М.Я. Судова експертологія – наука про судово-експертну діяльність. *Вісн. Акад. прав. наук України*. № 2(33)–№ 3(34). 2003. С. 740–761.

2. Пиріг І.В. Теоретичні основи експертної діяльності органів внутрішніх справ : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2011. 312 с.

3. Щербаківський М.Г. Щодо предмету судової експертології. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : мат. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 150-річчю з дня народження Засл. проф. М. С. Бокаріуса (Харків, 18-19 квітня 2019 р.). Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 38–40.

4. Bertino A.J. Forensic Science: Fundamentals and Investigations. Cengage Learning. 2008. 560 p.

5. Strengthening forensic science in the United States: a path forward. The National academy press. Washington D.C. 2009. 350 p.

6. Щербаківський М. Г. Гносеологічні та правові підстави класифікації об'єктів судової експертизи. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків : «Право», 2010. С. 177–185.

7. Головченко Л.М., Лозовий А.І., Сімакова-Єфреман Е.Б. та ін. Основи судової експертизи : навчальний посібник для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта. Харків : «Право». 2016. 928 с.

8. Клименко Н.І. Судова експертологія: Курс лекцій : навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих навч. закладів. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре». 2007. 528 с.

9. Моїсєєв О.М. Експертна технологія та предмет, об'єкт, задачі судової експертизи. *Право і безпека*. 2005. № 2. С. 26–28.

10. Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів : наказ Міністерства юстиції України № 301/5 від 03.03.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text> (дата звернення: 22.03.2023).

REFERENCES:

1. Sehai M. Ya. (2003). Sudova ekspertolohiia – nauka pro sudovo-ekspertnu diialnist [Forensic expertise is the science of forensic expert activity]. *Visn. Akad. prav. nauk Ukrainy – Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine*. № 2 (33) – № 3 (34). 2003. P. 740-761.

2. Pyrih I. V. (2011). Teoretychni osnovy ekspertnoi diialnosti orhaniv vnutrishnikh sprav: monohraf [Theoretical foundations of expert activity of internal affairs bodies: monograph]. Dnipropetrovsk: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav; Lira LTD, 2011. 312 p.

3. Shcherbakovskyi M. H. (2019). Shchodo predmetu sudovoi yekspertologii [About the subject of forensic expertise]. *Aktualni pytannia sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*: mat. mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 150-richchiu z dnia narodzhennia Zasl. prof. M. S. Bokariusa – Actual issues of forensic examination and criminology: mat. international science and practice conf., dedicate. on the 150th anniversary of the birth of Zasl. Prof. M. S. Bokarius, Kharkiv, 18–19 April 2019. Kharkiv. KhNDISE. 2019. P. 38–40.

4. Bertino A.J. Forensic Science: Fundamentals and Investigations. Cengage Learning. 2008. 560 p.

5. Strengthening forensic science in the United States: a path forward. The National academy press. Washington D.C. 2009. 350 p.

6. Shcherbakovskyi M. H. (2010). Hnoseolohichni ta pravovi pidstavy klasyfikatsii obektiv sudovoi ekspertyzy [Epistemological and legal grounds for the classification of forensic examination objects]. *Teoria ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*. Kharkiv: “Pravo”. 177–185.

7. Holovchenko L. M., Lozovyi A. I., Simakova-Yefremian E. B. ta in. (2016). Osnovy sudovoi ekspertyzy [Fundamentals of forensic examination]. *Navchalnyi posibnyk dlia fakhivtsiv, yaki maiut namir otrymaty abo pidtverdyty kvalifikatsiiu sudovoho eksperta – Training manual for specialists who intend to obtain or confirm the qualification of a forensic expert*. Kharkiv: “Pravo”. 928 p.

8. Klymenko N. I. (2007). Sudova ekspertolohiia [Forensic expertise]: Kurs lektsii: navch. posib. dlia studentiv yuryd. spets. vyshchikh navch. zakladiv. Kyiv: Vydavnychiy Dim “In Yure”. 2007. 528 p.

9. Moisieiev O. M. (2005). Ekspertna tekhnolohiia ta predmet, ob'ekt, zadachi sudovoi ekspertyzy [Expert technology and subject, object, tasks of forensic examination]. *Pravo i bezpeka*. 2005. № 2. 26–28.

10. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Tsentralnu ekspertno-kvalifikatsiinu komisiuu pry Ministerstvi yustytzii Ukrainy ta atestatsiuu sudovykh ekspertiv [On the approval of the Regulation on the Central Expert Qualification Commission under

the Ministry of Justice of Ukraine and the certification of court experts]. Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy № 301/5 vid 03.03.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text> (data zvernennia 22.03.2023).

Стаття надійшла до редакції 22.03.2023

The article was received 22 March 2023

СЕКЦІЯ 3 РЕЦЕНЗІЇ

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-2-4>

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ»¹

Сіроха Дмитро Ігорович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення
*Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
orcid.org/0000-0003-2805-2278*

У монографії «Забезпечення безпеки у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні: адміністративно-правові засади» здійснено комплексне адміністративно-правове дослідження забезпечення безпеки у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні. Розкрито теоретичні засади адміністративно-правового забезпечення безпеки у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні; механізм адміністративно-правового регулювання діяльності небанківських фінансових установ в Україні; концептуальні основи забезпечення безпеки у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні, а також адміністративно-правові заходи запобігання порушенням у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні.

Зміст основних положень монографії базується на значному масиві наукових розробок

вітчизняних та зарубіжних вчених, відповідній нормативно-правовій базі, а також на емпіричних матеріалах вибіркового дослідження та офіційних статистичних даних Національного банку України. Наукове видання виконане на достатньо високому науковому і методичному рівнях, є змістовним, відповідає вимогам, що пред'являються до такого виду робіт, а сформульовані в ньому пропозиції і рекомендації, без сумніву, мають теоретичний та практичний інтерес.

Слід відмітити, що ця праця буде корисною для науковців, викладачів, аспірантів і студентів закладів вищої освіти юридичного профілю, практичних працівників банківських та небанківських фінансових установ, правоохоронних органів, фахівців органів державної влади, суддів та всіх, хто зацікавлений у фінансовій безпеці.

¹ Забезпечення безпеки у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні: адміністративно-правові засади : монографія / Г.С. Буга. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 404 с.

Наукове видання

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Збірник наукових праць

Серія ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Випуск 2

Коректура – *Н.С. Ігнатова*

Комп'ютерна верстка – *Ю.С. Семенченко*

Формат 60×84/8. Гарнітура Pragmatica.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 3,02.
Замов. № 0623/382. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.